

NYE BIDRAG TIL DDR'S HISTORIE

Med udgangspunkt i to "Rosa Luxemburg-foreninger"s oplysningsvirksomhed, kommenterer forfatteren en række tidligere DDR-historikeres forsøg på nyvurdering af især SED's virksomhed fra stiftelsen i 1946, og frem til og med opstandene i DDR i 1953 og i Polen og Ungarn i 1956.

"Rosa-Luxemburg-Verein" blev stiftet i 1991 i Leipzig. Initiativet blev taget af en række professorer fra DDR-tiden og nuværende medlemmer af Partiet for Demokratisk Socialisme, PDS. Foreningen tæller ca. 200 historikere og sociologer spredt ud over hele Tyskland. Det holder diskussionsmøder og udgiver to skrift-rækker, *Texte zur politischen Bildung* og *Mitteilungen*. På samme partipolitiske stade er den i maj 1991 dannede "Brandenburger Verein für politische Bildung 'Rosa Luxemburg'". Også den udgiver pjecer af historik og aktuelt indhold, kaldet "Blå serie". Af de udgivne titler, alle ski-evne af forskere der tjente deres sporer i DDR, fremgår, at selskaberne har sat sig en revision af SED's historiografi som opgave.'

Det rejser naturligt spørgsmålet om, hvorvidt disse nye bidrag til DDR's historie bekræfter og uddyber eller evt. kritiserer vestlig forskning fra før 1991. Vigtige arkiver, først og fremmest det centrale partiarkiv, ZPA, men også Stasi-arkiverne er jo nu blevet tilgængelige for forskning, så forventningerne er store.

Nyt materiale

Nogle forskere har da også udnyttet det "ny" kildemateriale. Således har to historikere Georg Ebert og Th. Friedrich benyttet akter i Brandenburgisches Landeshauptarchiv til en studie i den 'blå' serie (okt. 1992), om de to arbejderpartiers fusion i SED i april 1946, og formanden for SPD-Brandenburg Fr. Ebert juniors rolle i enhedsprocessen. De kaster nyt lys over Eberts rolle, og over det til tider spændte forhold til den sovjetiske militæradministration (SMAD) og dettes favorisering af KPD og ambivalente holdning til SPD. Ebert forestillede sig et af SPD's maximer præget, demokratisk enhedsparti. Selv om SED langt fra blev det, forblev han fra 1949 i dets politbureau, og var 1948-67 overborgmester i (Øst)-Berlin. Forfatterne mener i øvrigt at kunne afvise, at der 1946 var tale om en af SMAD gennemtvungne tvangsforening.

Til Ebert-studien slutter sig Fritz Reinerts ligeledes på Brandenburgarkivets akter baserede behandling af Blokpolitik i Land Brandenburg 1945-50, i to af 'blå' series hæfter, nov. 1992. 1 juli 1945 dannede KPD og SPD sammed med de kristelige (CDU) og liberale (LPD) partier De antifascistisk-demokratiske Partiers Blok. Forfatteren belyser den interne strid med de borgerlige i landsblokudvalget, der ikke så meget drejede sig om indenrigs- og udenrigspolitik som om personalepolitikken, hvor CDU og LDP i nogen grad blev forfordelt ved embedsbesættelser, ligesom de ivrigt protesterede mod SED's hegemonikrav. Reiner påviser, hvordan CDU og LDP blev umyndiggjort ved

Redaktion:

Lars K. Christensen,
Annedorte Dalsgaard

udrensninger. Hans studies hæfte to rummer udvalgte dokumenter til belysning af problematikken.

At CDU og LPD skulle have været rene "blokløjter" for SED som hævdet fra vesttysk side, mener Siegfried Prokop dog at kunne afvise i sit bidrag om SED's førende rolle som DDR's problem i *Streiflichter auf die Geschichte der DDR, Mitteilun-*gen nr. 13, 1993. Prokops billede af SEDs tiltagende partimonopol, interne bureaukratisering og stalinisering svarer til det "vestlige" billede af forholdene. Prokop har et afsnit om "Agenthysteri og repression" og omtaler der den første store udrensning i SED-ledelsen. Den ramte P. Merker, Leo Bauer o.a., som i en Centralkomite-erklæring bl.a. anklagedes for CIA-virke og zionisme. Særdeles vigtigt havde det været, om forfatteren i al fald havde taget stilling til CIA's formentlige andel i udrensningerne i "folkedemokratiene" gennem "Operation Splinter Factor", belyst af Stewart Steven i bog af samme navn.² Ikke uvigtig er Prokops oplysning om, at SED's medlemstal grundet udrensningerne dalede fra 2 til 1,2 mio., og at ca. 5.000 tidligere SPD'ere i repressionsens kølvand blev dømt af østtyske og sovjetiske retter. "Merker-sagen" havde forbindelse med en stramning af kulturpolitikken fra 1949 under kampagnen mod "formalisme i kunst og litteratur".³

I nævnte Streiflichter... skriver Rolf Badstübner desuden om Die Entstehung der DDR in ihrer Historizität und Legitimität, bygget på akter i ZPA. Afhandlingen svarer i det store og hele til essensen i DDR's egen selvfors-

tåelse. Det centrale i USSR's Tysklandspolitik til ind i 50'erne var bestræbelsen på via forhandlinger og en endelig fredstraktat at skabe én tysk stat. Grundet vestmagternes hele negative indstilling til deres forslag, blev USSR og de østtyske politikere simpelthen tvunget til at vælge alternativet med at sætte en østzonestat op mod vestzonestaten i 1949.

De øvrige bidragydere i temainummeret er Dieter Schulz, der skriver om forudsætningerne for 17. juni-opstanden 1953, og Eberhard Schulz, der vier sig kulturpolitikken.

Allerede 1946-48 meldte der sig i Østzonen spredte røster, der repræsenterede Sjdánovs kulturpolitik. Og E. Schulz oplyser, at de blev støttet af sovjethærens blad *Tägliche Rundschau*. Marts 1951 knæsattes endelig på 5. CK-plenum kampen mod "formalisme og kosmopolitisme". Den gav sig straks udslag i en kampagne mod Brechts og Dessaus opera *Lucullus' forhør*, og to år senere blev der ført en kampagne mod Hanns Eislers udkast til en Faust-libretto og Ernst Fischers fortolkning af denne.⁴

Arbejderopstanden 1953

Denne "nationalistiske" fase i DDR's kulturpolitik var et enkelt led i de gennemgribende politiske og sociale strukturændringer, som atter var anledningen til arbejderopstanden. Strukturændringerne skete som følge af vestmagternes afvisning af USSR's forhandlingstilbud i noter af 10. marts og 9. april 1952, der endog implicerede en opgivelse af DDR (D.Schulz, s. 28 f.). Derpå proklamerede Ulbricht på 2. SED-konference 9. juli opbyg-

ning af socialismens grundlag. D. Schulz redegør nøje for konsekvenserne: stigende skattetryk og repression, sociale og kulturelle nedskæringer, sværindustriens udbygning på bekostning af letindustrien og begyndende kollektivisering af landbruget. Særlig hårdt føltes dekretet af 28. maj 1953 om produktionsnormernes forhøjelse med o. 10 pct.

Utilfredsheden voksede. 2.-5. juni 1953 måtte Ulbricht, Otto Grotewohl og Fred Oelssner stå skoleret for SUKP's ny kollektive ledelse i Moskva. De fik forelagt en sovjetisk regeringsbeslutning om "Forholdsregler til bedring af den politiske situation i DDR", der gjorde op med den "falske" politik med forcering af socialismens opbygning.⁵ På et møde i Politbureauet blev det 9. juni pålagt *Neues Deutschlands*, redaktør R. Herrnstadt at udarbejde udkast til en erklæring i overensstemmelse med det sovjetiske papir. Herrnstadt fik udkastet fra hånden, men frarådede publicering, da det formentlig ville skabe forvirring, men blev nedstemt i Politbureauet.⁶ SED kom her med store indrømmelser, men ikke i norm-sagen, så arbejderne følte, at de skulle betale for andre lags begunstigelser, og revolten brød ud (D. Schulz, s. 39).

Selve arbejderopstanden har Angelika Klein behandlet for et af DDRs 14 amter, Halle, i Arbeiterrevolte im Bezirk Halle 1-3 (i den 'blå' serie, juni 1993). Af undersøgelsen fremgår, at tidligere SPD'ere - nogle af de mange fra SED ekskluderede - prægede "de informelle strukturer" op til 17. juni i 5 af 18 amt-skredse og spillede en vigtig rol-

Spaniensfrivillige i østtyske topposter foran udrensning?

Franz Dahlem og Heinrich Rau, to af tysk kommunismes veteraner

BLANDT de nyeste spekulationer om Øst-Tyskland er nu ogsaa den, at Franz Dahlem, som er et af de mest indflydelsesrige medlemmer af det tyske kommunistiske partis centralkomité, skulde være i »farezonen«. Dette lyder mere end usandsynligt.

For nogle faa uger siden var det Franz Dahlem, som ledede den øst-tyske delegation til den store og meget imponerende folk kongres for fred i Wien.

Den tyske delegation var sammensat af 90 repræsentanter for Vest-Tyskland og 30 for den tu-

Af LISE LINDBÆK

engelske grubearbejdere. Det er en ny verdenskatastrofe, som her forberedes med matematisk sikkerhed. (15.1. 1923).

Franz Dahlem stod Ernst Thälmann meget nær, lederen af

ulykke i dette aarhundredes historie, og det er betegnende, at som han i Spanien hjalp socialdemokrater og partiløse, franskmænd, skandinaver og andre udlændinge til arbejde, kæmpe og føle solidarisk saa gaar han nu med hele sin voldsomme arbejdskraft og energi ind for et samlet Tyskland. Jeg hørte Wien borgerlige og kristne vesttyskere udtale sig med den højeste agtelse og beundring om Franz Dahlems indsats. — Han sad 68 maanedes i fransk og tysk fængsel og koncentrationslejr og fungerede hele tiden som leder for sine kammerater selv siger han, at det var som »universitetsstudium«; han benyttede

Udklip fra Information fra begyndelsen af 50'erne, datoen er desværre blevet væk. Spekulationerne fra dengang kan nu dokumenteres og diskuteres.

le i nogle af strejkerne. "Socialdemokratismen" stod ogsaa stærkt i Dessau og Halle by. Arbejderne krævede ikke restaurering af kapitalismen, men sociale og politiske reformer. De fleste mente, at demonstrationerne var "revolutionært" berettigede, men tog afstand fra volden og hærværket, som særlig fandt sted om eftermiddagen 17. juni, da småborgerligt-reaktionære elementer var trådt frem og fik kriminelle og nazister befriet fra fængslerne. 20. juni arbejdede de fleste af Halles fabrikker normalt. Selve hovedårsagen til revolten, de forøgede arbejdsnormer, var da ogsaa blevet trukket tilbage i regeringserklæring af 18. juni. Men længe ulmede harmen, ogsaa blandt SED'ere. Klein behandler retsopgøret mod deltagere ret udførligt.

Udrensninger i SED

Alvorligt var ogsaa opgøret med "partifjender" i SED. Justitsminister Max Fechner, en gammel SPD'er, der stod Grotewohl nær og var viceformand i SED, blev arresteret 15. juli, fordi han i et interview i *Neues Deutschland* havde forsvaret den forfatnings-sikrede strejkeret. Det spillede en stor rolle, da 15. CK-plenum 26. juli ekskluderede stats sikkerhedsministeren W. Zaisser og *Neues Deutschlands* redaktør siden 1949, R. Herrnstadt, som påståede fraktionsmagere, respektiv for defaitisme over for "de fascistiske provokationer" og "socialdemokratisme". Anton Ackermann, H. Jendretzky og Elli Schmidt, ivrige reformvenner, blev ved samme lejlighed udelukket fra Politbureauet og Centralkomiteen. Det var 2. al-

vorlige udrensning i SED-le- delsen og vakte betydelig opsigt.

Begivenhederne i Polen og Ungarn 1956 medførte en ny dyb krise i SED's Politbureau. W. Harich og fæller udsendte en "platform", og blev arresteret november 1956. 1 marts 1957 førtes en proces mod denne gruppe af intellektuelle SED-rebeller, der idømtes fængselsstraffe. Ogsaa det vakte dengang betydelig opsigt.

På 30. CK-plenum jan. 1957 begyndte Ulbrichts opgør med et nyt hold modstandere i partiledelsen (jvf. E. Schulz, s. 46, hvor denne 3. udrensning dog ikke nævnes, om end linjerne trækkes op til 1965). De udrensede var kadrechefen K. Schirdewan, STASI-chefen, den kendte E. Wollweber, der havde afløst Zaisser, minister for maskinbyg-

ning G. Ziller, økonomen, teoretikeren og viceministerpræsident Oelssner og bjergværksministeren, viceministerpræsident F. Selbmann. De tre første anklagedes for fraktionsvirke, "opportunistisk" udlægning af SUKP's 20. partikongres og for at have villet mildne diktaturet. Oelssner og Selbmann havde alene indirekte støttet fraktionen ved kritik af Ulbrichts økonomiske politik, specielt Oelssner ville slække på kollektiviseringen. Han tilhørte den kritiske fløj af Politbureau (jvf. meget selvkritiske citater fra en tale på ledermøde i Halle 23. juni 1953 i A. Kleins hæfte 1, s. 6 og 39).

På 35. CK-plenum 8. febr. 1958 blev Schirdewan og Wollweber ekskluderet af CK, Oelssner af Politbureauet. På 5. partidag 16. juli 1958 blev Oelssner, Selbmann, CKs liberale kulturekspert P. Wandel o.a. ekskluderet af SED.

Det kunne være spændende, om de østtyske historikere nærmere kunne belyse også denne udrensning. Det SED-organ, der behandlede eksklusionssagerne, var Centrale Parti-Kontrol Kommission (ZPKK), ledet af H. Matern og H. Geffke. Man må - foruden til bevarede papirer fra de udrensede - gå til ZPKKs materiale, hvis man vil kaste et mere grundigt lys over disse tildragelser.

Udrensningerne i DDR blev aldrig blodige som i næsten alle "folkedemokratier". Rehabiliteringer fulgte. 31. juli 1956 ophævedes erklæringen af 24. august 1950 i "Merker-sagen". De implicerede rehabiliteredes, og f.eks. Franz Dahlem, fordømt så sent som 23.1. 1954, genoptoges 1957 i CK. Også parti straffene

over Ackermann, E. Schmidt og Jendretzky ophævedes. 1957 genoptoges sidstnævnte i CK. 1958 genoptog 5. partidag også M. Fechner, løsladt 1956. Harich blev rehabiliteret 1989/90. P. Wandel var trods partistrafpen aktiv som ambassadør i Kina til 1961. Schirdewan blev rehabiliteret kort før SED ophørte. Men ingen af de to sidste udrensnings andre hovedpersoner blev rehabiliteret, og Ziller begik selvmord allerede 13. december 1957. ZPKK blev alene indirekte kritiseret for de fejlagtige anklager, og intet ansvar blev gjort gældende.

Ole Stender-Petersen

Noter

1. Adresserne er: "Rosa-Luxemburg-Verein e.V.", Rosa-Luxemburg-Strasse 19-21, D-04103 Leipzig. "Brandenburger Verein für politische Bildung 'Rosa Luxemburg' e.V.", Gregor-Mendel-Strasse 3, D-14469 Potsdam.
2. London 1974, dansk udgave: Dobbeltspil, 1976.
- 3 Kulturpolitikken er dog blevet behandlet langt udførligere på basis af samtidige kilder af Knut Mellenthin, i tre artikler i "AK", 22. årg., nr. 340-343. Hamburg, 1992.
4. Om H. Eisler: Hans Chr. Nørregaard i S. Steffensen (red.): *På flugt fra Nazismen*. Kbh., 1986. Hele denne "Lucullus-debat" foreligger nu offentliggjort, baseret på nytilgængeligt arkivmateriale, med Joachim Lucchesis *Das Verhör in der Oper*. Berlin, 1993.
5. P. Przybylski: *Tatort Politbüro. Die Akte Honecker*, I. Hamburg, 1992. S. 241-48.
6. Nadja Stulz-Herrnstadt (red.): *Das HerrnstadtDokument. Das Politbüro der SED und die Geschichte des 17. Juni 1953*. Hamburg, 1990. S. 70-78).

7. H. Weber har 1967 kastet noget lys over udrensningerne i sin akt-samling *'Volker hört die Signale'. Der deutsche Kommunismus 1916-1966*. 1990 er dertil kommet R. Herrnstadts erindringer, nedskrevet 1956 og publiceret af hans datter Nadja (se ovenstående). Hun beklager, at aktindsigt i ZPA, særlig i Herrnstadt-papirerne hidtil ikke har været mulig.

Arbejderhistorieprisen

Den 12. december uddeltes Arbejderhistorieprisen for første gang på Arbejdermuseet. Prisovertækkelsen fandt sted i museets Café og Ølhalle.

Arbejderhistorieprisen er stiftet i 1993 af Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv (ABA) Arbejdermuseet og Selskabet til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie (SFAH): og Ølhalle. Prisen er indstiftet for at fremme studier og forskning af arbejderklassens og arbejderbevægelsens historie og kultur. Prisen tildeles den student som indenfor det sidste år har leveret den bedste hovedfags- eller Ph.D-opgave med tema inden for dansk eller international arbejderhistorie.

Bedømmelsesudvalget havde i år besluttet at dele prisen i tre portioner.

Første prisen gik til ph.d. Uffe Jakobsen for afhandlingen *Teori - strategi - konjunktur*. En analyse af Karl Kautskys politisk-teoretiske udvikling med særligt henblik på forklaring af ændringer. Den tyske socialdemokrat Karl Kautsky spillede en væsentlig rolle for udfomningen af de socialdemokratiske strategier ik-

ke kun i den tyske men også i den internationale arbejderbevægelse. Han øvede også stor indflydelse på dansk socialdemokratisk politik ikke mindst gennem sine nære kontakter til Nina og Gustav Bang. Andenprisen er i år delt på to opgaver, en specialeafhandling og en gruppeopgave. Specialet er skrevet af Hans Jørgen Vad og omhandler Påskestrejken i 1985 med særligt henblik på den faglige venstrefløj. Aktionerne i midten af 1980'erne var de mest omfattende i nyere tid, men ingen har tidligere lavet en oversigt over og analyse af aktionernes omfang og tilrettelæggelse.

Den sidste opgave er skrevet som projektopgave af en gruppe af studerende fra RUC: Katrine Berling, Claus Bundgaard Christensen, Flemming Nielsen, Henrik Højlund Olsen, Niels Bo Poulsen, Peter Scharff Smith og Mette Thykjær. Også her er det et nyt emne, som tages op til behandling, De danske befæstningsarbejdere under den 2. verdenskrig. Opgaven diskuterer de danske arbejderes rolle ved det tyske befæstningsbyggeri langs Jyllands vestkysten under 2. verdenskrig. Gruppen har lavet et stort opsøgende arbejde og fremskaffet en del nyt materiale om emnet, bl.a. har den indsamlet en række interviews med de tidligere arbejdere på byggeriet. Opgaven kan bl.a. aflive en af myterne om byggeriet, idet der ikke, som hidtil hævded, forekom sabotage af betydning. .

Bedømmelsesudvalget for Arbejderhistorieprisen, der er valgt for en periode af 4 år, består af Gerd Callesen, ABA, Niels Finn Christiansen, Center for Arbejderkulturstudier,

Københavns Universitet, Poul Nørgaard, Fagbevægelsens Interne Uddannelses (FIU) og Annette Vasstrom. Udvalget har ialt haft 10 opgaver til bedømmelse: 2 Ph.D.-afhandlinger, 6 specialer, 1 gruppearbejde og 1 fri opgave. Næsten alle danske universiteter var repræsenteret, idet der var opgaver fra Københavns, Odense og Århus Universitet og fra RUC.

Organisationer og foreninger

Center for Studier i Arbejdsliv

I forbindelse med et meget velbesøgt seminar om "Det udviklende arbejde", blev Center for Studier i Arbejdsliv (CSA) genstiftet ved en generalforsamling på Roskilde Universitetscenter. Når der er tale om en genstiftelse skyldes det, at foreningen egentlig blev stiftet allerede i 1991 som et netværk for arbejdslivsforskere. På grund af manglende resurser har den imidlertid ført en hensygnende tilværelse de seneste par år.

Når CSA nu er genopstået, er det sket i samarbejde med Arbejdsmiljøfondet, som har stillet arbejdskraft til rådighed for redigeringen af nyhedsbrevet Arbejdsliv, som fremover vil udkomme 4 gange om året.

Foruden nyhedsbrevet vil CSA's aktiviteter bl.a. bestå i at arrangere seminarer, ph.d.-kurser o.a., som kan bidrage til at inspirere og koordinere arbejdslivsforskningen, på tværs af institutioner og fagtraditioner. Foreningen henvender sig såvel til forskere og studerende, som til

"praktikere" inden for f.eks. fagbevægelsen, Arbejdstilynet, BST, m.v.

Medlemskab (170 kr. inklusiv abonnement på Arbejdsliv) kan tegnes ved henvendelse til Arbejdsmiljøfondet, Vermundsgade 38, 2100 København Ø. Tlf: 31 20 55 33, fax: 31 20 58 33.

Projekter

Kulturradikalismen i mellemkrigstiden

Historieprojekt, RUC

Projektperiode: 1.2.94-1.1.95

Vi ser nærmere på kulturradikalismens rolle i det danske samfund, særligt m.h.p. det intellektuelle tidsskriftsmiljø. Endvidere beskæftiger vi os med begrebet kultur i den antifascistiske kamp i 1930'ernes tidsskrifter.

Kontakt: Pia Blådal, Holmbladsvænge 22.tv., Kbh. S. Anemone Vitof, Helgesvej 3st.th., Frb.

Det franske socialistparti Speciale

Projektperiode: 1.8.94-1.2.95

Var Frankrigs socialistparti et socialistisk parti da det blev dannet i 1971. Hvorvidt har partiet, fra det kom til magten i 1981 og indtil i dag taget en politisk-ideologisk drejning i retning af en dansk socialdemokratisk politik

Kontakt: Anne Larsen, Dr. Holstvej 34, lejl. 134, 8230 Åbyhøj.

Socialdemokratiets europapolitik 1956-72

Speciale

Projektperiode: 1.3.94-1.7.95

Specialet vil søge at sætte diskussionen om EF i Socialdemokratiet i forhold til partiets internationale tradition.

*Kontakt: Jacob Fuglsang,
Mansasvej 2, 2500 Valby.*

Fagbevægelsens omstilling

Speciale

Projektperiode: indtil 1.5.1995
Specialets emne er fagbevægelsens samfundsmæssige og medlemsmæssige omstilling. Det ventes afsluttet ca. 1.5.95.

*Kontakt: Berit Pedersen,
Ndr. Frihavnsvej 14, 4., 2100 O*

Den industrielle arbejdskultur i Danmark 1890-1940

Ph.d.-projekt

1.1.94-31.12.96

Projektets formål er at analysere den moderne arbejdskultur, sådan som den bryder igennem i perioden. Der fokuseres især på skikke, normer og handlemåder som vedrører relationerne mellem arbejdere og ledelse og mellem arbejderne indbyrdes, arbejdsdisciplin, forholdet til teknologien og moralske vurderinger af arbejdet.

Metodisk tager projektet udgangspunkt i de arbejdendes egne udsagn og erfaringer, for at kunne placere dem som aktive subjekter i historien. Det primære kildegrundlag er erindringsmateriale. Der fokuseres på to brancher som især beskæftigede

faglærte h.h.vis ufaglærte, nemlig maskinfabrikker og væverier.

Overvejelser over teoretiske og metodiske problemer indenfor arbejdslevshistorien er en integreret del af projektet.

*Kontakt: Lars K. Christensen,
Center for arbejderkulturstudier,
Københavns universitet,
Njalsgade 80, 2300 København
S. Tlf. 35 32 83 29.
E-mail: lkch@coco.ih.ku.dk.*

Nationalstaten udfordres. Studier i dansk Europapolitik 1945-1963

Monografi

Projektperiode 1990-95

Projektet handler om Danmarks holdning til europæisk integration med særligt henblik på suverænitetsspørgsmålet. Udenrigsministeriets arkiv samt diverse privatarkiver og offentligt materiale inddrages.

*Kontakt: Hans Branner,
Vældegårdsvej 27,
2820 Gentofte.*

Konferencer

"For en bedre verden" - International workshop, Havana, 17.4-19.4 1995

Instituttet for cubansk historie og Centeret for cubanske arbejdere inviterer til dette arrangement, i anledning af 105-året for 1. maj. Formålet er debat og udveksling af teori, metode og erfaringer omkring arbejderbevægelsens opståen og udvikling. Deltagere kan både være organisationer og enkeltpersoner, herunder især historikere m.v.

Bidrag til konferencen skal indsendes senest 1.2. 1995 i to eksemplarer, inklusive et abstract. Pris for deltagelse er 40 US\$ (30 US\$ for ledsager).

*Nærmere oplysninger:
Gert Callesen, Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv,
Nørrebrogade 66 D,
2200 København N.
Tlf: 35 3615 22.*

Den 9. konferanse for arbejderbevægelsens historikere i Norden, Oslo, 14.8-17.8 1995

Konferencen tager med sit tema "Krigen og dens følger for arbejderbevægelsen" udgangspunkt i befrielses-jubilæet, som også kan ses som en skillelinie i arbejderbevægelsens historie. Mulige diskussionsemner vil være: planlægningsdebatter, forholdet til de allierede, neutralitetspolitikken, forestillinger og forventninger om arbejderbevægelsens rolle i fremtidens samfund, fællesskabsfølelse og radikalisme, politisk og ideologisk strid indenfor arbejderbevægelsen, samlingsregeringer og -forhandlinger, fagbevægelsen under okkupation og i eksil, arbejderbevægelsens historieskrivning om krigsårene og den umiddelbare efterkrigstid.

Konferencen tager bl.a. udgangspunkt i SFAH's årbog nr. 24. Der lægges vægt på god tid til debat, så de forberedte, mundtlige indlæg er begrænset til en varighed af 10 min. Deltagergebyret forventes at blive 600 NOK, og der er plads til ca. 10 deltagere fra Danmark.

Nærmere oplysninger: SFAH.

Den 5. nordiske arbejds- livskonference, Køben- havn / Nykøbing Falster, 28.9-1.10 1995

Hovedtemaet for denne konference bliver "Arbejde i forandring - forandring af arbejdet". Både den offentlige såvel som den videnskabelige debat om arbejdslivet præges i hele den vestlige verden af begreber som postfordisme og postindustrialisme, fritids- eller servicesamfund. Alle synes at være mere eller mindre enige om, at vi befinder os i en tid præget af store, kvalitative forandringer af arbejdslivet, og at fremtidens arbejde vil være grundlæggende forskelligt fra fortidens.

Men bag den tilsyneladende konsensus gemmer der sig en række problemstillinger og konflikter. Det gælder f.eks. opfattelsen af bruddet mellem gammelt og nyt. Hvor radikalt kan det siges at være, og findes der ikke også elementer af kontinuitet mellem før og nu? Der er behov for en nuancering af vores forståelse af fortidens arbejde, som grundlag for forudsigelser om fremtiden. Og der er behov for en større viden om samspillet mellem de strukturelle forandringer af teknologisk, videnskabelig og økonomisk karakter, og forandringsprocesserne i arbejdslivet.

Konferencen indledes med 2-3 åbne forelæsninger af ikke-nordiske forskere. Det er tanken med disse forelæsninger at formidle impulser fra forskningens frontlinier, og skitsere en international referenceramme for diskussionen af de nordiske bidrag.

Den resterende del af konferencen afvikles som 3 sessioner, med fremlæggelse og diskussion

af skriftlige oplæg (papers). Sessionerne er organiseret omkring flg. temaer:

- Industrisamfundets udvikling. Herunder fordismens og taylorismens udbredelse i de nordiske lande, historiske forandringer af produktionskoncepter, jobkategorier, mv., og begrundelser for at tale om postfordisme og -industrialisme.

- Det "postindustrielle" samfund. Herunder materiel og immateriel produktion før, nu og fremover, subjektet som genstand for nye rationaliseringsstrategier, nye kønsopdelinger og nye betingelser for regulering af arbejdsforhold.

- Kampen om arbejdet. Herunder virksomheden som social organisation, arbejdskultur, interessevaretagelse og forsøg med alternative produktions og organisationsformer.

De indledende forelæsninger finder sted på Københavns Universitet. Herefter vil der være et arrangement på Arbejdermuseet og et virksomhedsbesøg. Den resterende del af konferencen afvikles på SiD's kursusjendom Energicenteret på Falster.

Konferencen er åben for forskere og forskerstuderende, herunder såvel arbejdslivshistorikere som folk der arbejder med problemstillinger indenfor nutidens og fremtidens arbejdsliv. Deltagergebyret forventes at blive 500 DKR inkl. ophold.

Nærmere oplysninger: Herman Schmid. RUC. Boks 260. 4000 Roskilde. Tlf. 46 75 77 11- 2183.

Den 9. internationale konference om mundtlig historie, Goteborg, 13.6-16.6 1996

Konferencen har "Communicating Experience" som sit tema. Som eksempler på problemstillinger under dette tema, nævner arrangørerne: Hvordan udveksles menneskelig erfaring, og hvordan bliver den til permanent viden? Hvis erfaringer er det, som vinder anerkendelse og videregives på tværs af generationerne? Hvordan er forholdet mellem hegemoni og folkelig modstand? Hvorfor er så megen menneskelig erfaring tavs viden?

Der lægges endvidere vægt på at der inddrages klasse-, køns- og generationsperspektiver.

Har man lyst til at bidrage med et oplæg til konferencen, skal man indsende sit forslag senest 1.2. 1995.

Nærmere oplysninger: Communicating Experience, Department of Ethnology, University of Goteborg. Västra Hamngatan 3, S-411 17 Goteborg. Tlf: +46 31 773 19 71, Fax: +46 31 13 80 30.

Udgivelser

Dreiers samlede skrifter

Center for Arbejderkulturstudier ved Københavns Universitet har taget initiativ til udgivelse af Frederik Dreiers samlede skrifter.

Dreier, der blev født 1827, nåede inden sin død som 25-årig, dels gennem flere bøger og dels gennem sit eget tidsskrift, at formulere en markant samfundskritik, som bl.a. trak på den internationale socialistiske litteratur.

Tyve år før Georg Brandes formulerede Dreier således væsentlige træk af nutidig bevidsthed, på en måde så han er gået over i historien som "Danmarks første socialist".

Udover de udgivne skrifter, efterlod Dreier sig ca. 2.500 utrykte manuskriptsider, bl.a. omhandlende filosofi og sprogvidenskab. Hele dette materiale vil nu for første gang blive gjort tilgængelig i en tekstkritisk udgave, som er anslået til at omfatte 5 bind.

Til at forestå dette arbejde, har Center for Arbejderkulturstudier fået bevilget fondsmidler til at kunne ansætte historikeren Hanne Nørregaard Posselt.

Beretninger fra det 20. århundrede

I efteråret 1994 indledtes et nyt samarbejde mellem ABA og Arbejdermuseet. En økonomisk støtte fra LO's Oplysningsfond har gjort det muligt at påbegynde udgivelsen af en serie af erindringer: "Beretninger fra det 20. århundrede." Serien redigeres af Henning Grelle, Peter Ludvigsen og Annette Vasström.

Formålet med samarbejdet er at sikre udgivelsen af erindringer om hverdagen i det 20. århundrede som den fortælles af de mennesker, der gennemlevede den. Serien skal ses som et vigtigt supplement til den officielle historieskrivning. Udgivelserne kan bruges til undervisningen i folkeskolens ældste klasser, voksenuddannelserne og i gymnasiet som kildetekster til 1900-tallets socialhistorie og hverdagsliv.

Det første bind i serien, "Knivstikkerbyen", udkommer på Fremads forlag i foråret 1995.

Bogen er skrevet af Elisabeth Jepsen, som fortæller om en arbejderfamilies hverdag i husvildebarakkerne i Vanløse under 2. verdenskrig.

Netværk

Kvinder, køn og arbejdsmarked

Netværket, som tager udgangspunkt i den kendsgerning at alle områder inden for arbejdsmarkedet har en kønsvinkel, er åbent for alle interesserede. Det koordineres af en gruppe, med repræsentanter for fagbevægelsen, arbejdsmarkedsinstitutionerne, kvindebevægelsen og de politiske partier.

Der udsendes et nyhedsbrev 3-4 gange årligt, afholdes møder, og opbygges en informationsbase over medlemmernes kompetancer indenfor netværkets tema. Medlemskab opnås ved at indbetale 50 kr. på giro 8 17 66 55.

Adresse: Netværket kvinder, køn og arbejdsmarked. C/o Sanne Ipsen, Helgesensgade 27, 2100 København 0.

Arbejderhistorie på Internet

Internet er et globalt computernetværk, som har tilslutning fra stort set alle større uddannelses- og forskningsinstitutioner i den vestlige verden, og fra et stadigt stigende antal i Østeuropa og den 3. verden. Det er desuden muligt at tegne abonnement på brug af Internet som privatperson.

Via Internet kan man fra sin egen PC søge informationer på alle de tilsluttede computersyste-

mer, uanset hvor i verden de befinder sig. Desuden kan man sende elektronisk post kloden rundt på få minutter.

På Internet findes en lang række såkaldte postlister om specifikke emner. Postlister er en slags elektroniske opslagstavler, hvor man kan udveksle ideer til forskning og undervisning, efterlyse litteratur om bestemte emner, o.m.a.

Af særlig interesse for arbejderhistorikere er listen H-Labor, der som navnet antyder netop handler om arbejderhistorie. Da listen, lige som Internet i øvrigt, har sit udspring i USA, er den meget centreret om amerikansk arbejderhistorie. Men der foregår dog også diskussioner af interesse for europæiske historikere.

Har man adgang til Internet, kan man tilmelde sig listen ved at sende et e-mail med indholdet subscribe h-labor til adressen listserv@uicvm.cc.uic.edu.

Udstillinger

Arbejdermuseet, nye faste udstillinger og kommende udstillinger

I 1994 åbnede Arbejdermuseet en ny permanent udstilling: Familien Sørensen - en arbejderfamilie på Østerbro. En donation på en komplet lejlighed, der praktisk taget havde stået uændret siden familien Sørensen flyttede ind i 1915, var udgangspunktet for udstillingen. For første gang kunne museet nu skabe en udstilling over nogle konkrete menneskers livsforløb. Gennem historien om Peter Martin og Karen Marie, der bry-

der op fra de fattige forhold på landet for at søge lykken i byen, kan museet nu tegne et billede af en almindelig arbejderfamilies hverdags liv i arbejde og fritid fra slutningen af forrige århundrede helt frem til nutiden. Undervejs har den besøgende besøgt arbejdspladser og fritidsmiljøer som spritfabrikken Fortuna, Københavns Frihavn og De fattiges Dyrehave ved kalkbrænderihavnen, før til sidst at slutte i den ægte lejlighed, som var familien Søærensens hjem igennem flere generationer. Et stykke arbejderhistorie, som ellers sjældent kommer på museum, fordi tingene slides ned og forsvinder, er hermed bevaret for eftertiden.

I 1995 vil Arbejdermuseet åbne en række særudstillinger. Kulminemuseet i Taiyuan i Kina har sammensat en udstilling af kukminearbejdernes egne billeder. Udstillingen vises på Arbejdermuseet i perioden 6. jan. - 15. febr.

Den 1. marts åbner en udstilling med titlen "Flygtning". Udstillingen er en kulturhistorisk kommentar til den aktuelle flygtningesituation i Danmark. Publikum konfronteres med 6 forskellige flygtningeskæbner og følger flygtningene på deres rejse fra sult, nød og undertrykkelse frem til modtagelsen i Danmark og de reaktioner, der venter her. Undervejs sættes flygtningesituationen ind i en historisk dimension gennem tilbageblik på situationen for tidligere flygtningegrupper, f.eks. flygtningestrømmen under og efter 2. verdenskrig.

Til efteråret åbner udstillingen "Auftragskunst" om den "bestilte", officielle kunst i de tidligere kommunistregimer i Østeuropa. Udstillingen laves i et samarbej-

de med Deutsches historisches Museum i Berlin.

Uddannelse

Erasmus-kursus i europæisk arbejderhistorie

Inden for rammerne af EU's Erasmus-program arbejdes der for tiden på at arrangere et fælles-europæisk kursus i arbejderkultur. Kurset, som retter sig mod universitetsstuderende umiddelbart over BA-niveau, kommer til at foregå som en kombination af undervisning i de deltagende lande, og et fælles sommerkursus. Omfangsmæssigt vil det svare til $\frac{1}{4}$ - $\frac{1}{2}$ årsværk.

Fra Danmark deltager Niels Finn Christiansen, Center for Arbejderkulturstudier, i koordinationsgruppen.

Ny landsdækkende indsamling af arbejdererindringer

Nationalmuseet, Arbejdermuseet og Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv har 1. september 1994 startet en landsdækkende indsamling af arbejdererindringer fra jern- og metalindustrien.

Det er omkring 40 år siden, at Nationalmuseet foretog en systematisk indsamling af arbejder- og håndværkererindringer, der meget bredt dokumenterede arbejderens hverdagsliv fra ca. 1880 til 1950. Denne samling er gennem de seneste år blevet brugt af et stort antal forskere og andre interesserede. Derfor har de tre institutioner længe ønsket at iværksætte en ny indsamling af arbejdererindringer, som kan dokumentere efterkrigstidens ar-

Til alle der arbejder eller har arbejdet i jern- og metalindustrien

Til
Skriv og fortæl ...
om dit liv
og dit arbejde

bejdsliv, familie- og fritidsliv med de store ændringer den ny teknologi og velfærdssamfundet har resulteret i.

Indsamlingen er blevet mulig med bevillinger fra Statens Museumsnavn og Kulturministeriets Erindringsværksted. Indsamlingen er startet i jern- og metalindustrien, men det er hensigten, også at indsamle erindringer i de øvrige brancher inden for LO-området.

Indsamlingen i jern- og metalindustrien foregår i tæt samarbejde med Dansk Metal, SiD og KAD. Der er udarbejdet en folder om projektet. Folderen er udformet som en kort spørgeliste og kan fås ved henvendelse til projektets kontaktadresse:

Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv

*Att: Inge Marott Post
Nørrebrogade 66 D
2200 KBHN
tlf: 35 36 15 22.*

Anette Eklund Hansen, ABA